

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATII

MODULUL V

Definiția supradotării

Dezvoltarea

Definiția supradotării este variabilă în funcție de contextul cultural, social, profesional sau geografic, în funcție de programul ce este orientat spre scopuri bine determinate sau de orizontul de profesionalism dorit. Pentru fiecare situație de acest fel sunt selectate anumite tipuri de abilități ce sunt măsurate valoric la niveluri diferite.

În general, pe referențialul social comun, definiția supradotării cuprinde capacități psiho-fizico-intelectuale deosebite, orientate științific sau artistic, spre leadership ori management, spre mediu, sau kinestetice, etc. De asemenea, se mai include ca o altă variabilă independentă față de capacitățile menționate și creativitatea, iar a treia caracteristică de bază inclusă în definiție este dată de aptitudinile academice.

Persoane supradotate pot fi găsite la toate vârstele, rasele, sexele și nu depind de handicapuri fizice sau de altă natură.

Copiii capabili de performanțe înalte prezintă abilități potențiale într-o singură arie sau în combinație pe următoarele arii:

- Abilități intelectuale generale
- Aptitudini academice specifice
- Gândire creativă sau productivă
- Abilități de lider
- Arte vizuale sau de spectacol
- Abilități psiho-motorii

Definiția a fost îmbunătățită prin includerea capacităților înalt logice în câmpuri științifice abstracte sau jocuri logice.

Tendențele contemporane de a defini supradotarea se orientează însă către profilul psihologic al copilului supradotat ce include comportamente, realizări, relaționarea socială, relația cu școala, etc.

„Supradotarea este o dezvoltare asincronă în care abilități cognitive avansate și de înaltă intensitate se combină pentru a crea o experiență internă și o iluminare ce sunt calitativ diferite de normă. Aceasta asincronie crește cu mărirea capacităților intelectuale. Unicitatea supradotaților îi face în mod particular vulnerabili și cere modificări în educare și consultanță pentru a putea să se dezvolte în mod optim” (grupul Columbus, 1991, în Morelock 1992).

Asincronia înseamnă o dezvoltare cognitivă mult mai rapidă decât dezvoltarea fizică și emoțională. Această dezvoltare îi face pe copiii supradotați dornici să afle informații pentru care nu sunt pregătiți din punct de vedere emoțional.

Copiii excepțional supradotați sau înalt supradotați includ:

- Acei copii ale căror scoruri la testele IQ depășesc 148 pe scala *Stanford-Binet*, sau 140 pe scala *WISC-R*
- Copiii prodigioși în arii precum muzică, matematică, șah sau altele
- Copiii cu talente extrem de înalt dezvoltate

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

- Copiii cu dezvoltare intelectuală foarte înaltă (peste 170 IQ)

Se consideră a fi copii supradotați cei care au un IQ peste 130, ei reprezentând aproximativ 2% din populația statistică.

Un copil cu aceste caracteristici este văzut de obicei prima oară de către părinți, care doresc o testare specializată.

Deoarece copiii supradotați (*gifted*) prezintă caracteristici particulare de dezvoltare, s-a construit pretutindeni în lume un sistem educativ care ia în considerație aceste caracteristici particulare și care poate utiliza enormul potențial intelectual (și nu numai), direcționând educația acestor copii în mod deosebit de educația de masă. Cea mai bună dovadă pentru rezultatele excepționale ale sistemului de *gifted education* sunt realizările de mare nivel de performanță intelectuală sau de altă natură a participanților, și nu în ultimul rând, încadrarea socială a acestora într-o manieră eficientă, care respectă dreptul la dezvoltare a copiilor supradotați.

Identificarea copiilor supradotați

Instrumentele psihologice cele mai uzuale ce permit identificarea copiilor supradotați sunt testele psihologice. Cele mai uzitate sunt *Wechsler Intelligence Test for children versiunea III* (Wisc-III) și *Stanford-Binet versiunea IV* (SB-IV). Aceste teste sunt folosite în general pentru copiii obișnuiți, deviațiile de la standard permițând identificarea copiilor supradotați, fără însă a indica gradul și direcția supradotării.

O altă posibilitate de a testa copiii supradotați este dată de *Woodcock Johnson Achievement Test*. Testele de acumulare-învățare cele mai folosite sunt *Woodcock Johnson* și *Wide Range*. Aceste teste nu măsoară abilitățile, dar se folosesc în completarea testelor de inteligență de tip IQ.

La aceste două tipuri de teste se mai adaugă și testele de creativitate vizuală sau verbală, de exemplu *Torance*, completând astfel definiția dată de Renzouli asupra supradotării în teoria celor trei inele: **inteligența, capacitatea de învățare și creativitatea.**

Pentru stabilirea stilurilor optime de învățare și educare se mai testează și abilitățile vizual-spațiale, auditiv-secvențiale, kinestetice sau senzitive ale copiilor. Pentru a se putea intra în înțelegerea lor din punct de vedere motivațional se folosesc și caracteristici testate, direcționate spre inteligența spirituală sau inteligența emoțională. Pentru a se stabili orizontul lor de preocupări se utilizează inteligența multiplă (*Gardner*). Creativitatea sau alte calități specifice pot fi, de asemenea, caracterizate și testate atât prin teste standard cât și prin stabilirea profilului de personalitate. În ultima vreme există o deschidere tot mai mare în testarea profilului de personalitate ce se asociază cu caracteristicile supradotării, în paralel cu testele de tip performanță disponibile în acest moment clasice.

Deoarece există și riscul unor probleme psihice (Adhd, Add, Asperger, etc), se utilizează și teste pentru identificarea stabilității psiho-intelectuale.

Se utilizează, de exemplu, *Multiscore Depression Inventory pentru copii*, al lui Kaiser, și *Children's Depression Inventory* al lui Kovac, pentru a sesiza gradul de stabilitate sau de risc pentru probleme psihice.

Educarea și Curricula

Copiii supradotați dezvoltă capacități de învățare deosebite bazate pe modele de gândire specifice:

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

- Gândirea critică, aceasta evaluând ideile și argumentele în mod creativ
- Construcția de modele ce dă un sens logic lumii și care pot fi utilizate în practică
- Construcția de argumente logice care permit validarea sau respingerea unor concepte
- Considerarea și reconsiderarea evidenței, care permite descoperirea de legi ce se află în spatele evidenței și nu sunt transparente la prima vedere
- Gândirea morală ce permite abordarea sub spectrul responsabilității diferitelor acțiuni și găsirea optimului strategic de abordare a unei situații

Toate aceste capacități specifice copiilor supradotați necesită antrenarea specifică a profesorilor ce lucrează cu copiii supradotați și care trebuie să își dezvolte stiluri de predare adecvate, necomune cu educația de masă.

Copiii supradotați tind să dezvolte atitudini, dispoziții și obiceiuri ce valorifică mintea deschisă, obiectivitatea și imparțialitatea. Ei practică în mod obișnuit metacogniția, analizându-și propriul proces de gândire.

Antrenamentul intelectual ce trebuie să stea la baza oricărei lecții necesită planificarea, rezolvarea de probleme, decizia strategică, recomandarea de strategii, comunicarea și utilizarea experienței altora în mod critic.

Direcționarea învățării se face pe analiza optimului și planificarea pentru viitor a optimului, bazat pe gândire creativă.

Copiii supradotați sunt avizi să înțeleagă evoluția, direcția și istoria acestei lumi, fiind capabili să-și imagineze îmbunătățiri sau reformări, ei urmând să producă valori utilizabile de către alții.

Un gânditor supradotat:

- Ridică probleme și întrebări vitale pe care le formulează clar și precis
- Culege și evaluează informații relevante folosind abstracții pentru a le interpreta
- Ajunge la concluzii bine gândite și la soluții, testându-le pe criterii și standarde relevante
- Gândește deschis și nedogmatic în cadrul sistemelor de gândire alternative, recunoscând și evaluând presupunerile proprii, implicațiile și consecințele
- Comunică efektiv cu alții, construind soluții pentru diferite probleme

Din aceste motive, supradotatul cu gândire critică este autodisciplinat, autodirecționat, automonitorizat și autocorectiv, folosește standarde riguroase și abilități deosebite în manevrarea acestora. De asemenea, acesta dezvoltă abilități deosebite în rezolvarea de probleme și în comunicarea acestora. Din aceste motive, profesorii care lucrează cu această categorie de copii trebuie să aibă la rândul lor abilități deosebite și profil psihointelectual compatibil cu cel al elevilor. În relația elev-elev și profesor-elev este necesară respectarea unui cod de deontologie a comunicării:

1. Când îți prezinți ideile altor oameni fii deschis la slăbiciunile sistemului propriu și recunoscător pentru intervențiile corective
2. Când asculți ideile altora, interpretează-le în cea mai favorabilă lumină
3. Examinează meritele unor idei și nu persoanele ce le prezintă, iar relația lor cu tine să nu-ți ruineze imparțialitatea
4. Explorează calitățile și slăbiciunile unei varietăți de idei, fără a lua în considerație propriul tău sistem de valori, ci privindu-le din interiorul logicii ideilor
5. Amintește-ți că gândirea critică nu înseamnă să desființezi ideile altora impunându-le pe ale tale, ci este o modalitate de a căuta adevărul

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

Aceste norme de deontologie trebuie să fie parte componentă a antrenamentului specific pentru profesorii care lucrează cu copii supradotați și talentați.

În relația cu elevii trebuie tratată cu mare importanță latura de onestitate a rezultatului științific prezentat. Deoarece acest rezultat se bazează pe modele de gândire, ele vor avea limitele pe care le poate acoperi modelul, neacoperind universalul. Trebuie să se recunoască inadecvarea sau limitarea unor modele situaționale și să se lase câmpuri deschise pentru căutarea unor modele mai performante, care să acopere un câmp mai larg de parametri.

Argumentarea critică și contradictorie față de un model trebuie încurajată, precum și recunoașterea limitelor modelelor.

Ce se află în spatele evidențelor se poate detalia și înțelege prin dezvoltarea raționamentului logic, care depășește simplul raționament descriptiv. O altă trăsătură caracteristică lucrului cu copiii supradotați este dată de dimensiunea morală a gândirii lor. Ei sunt preocupați de chestiuni de morală de tip dreptate, care configurează mijloace optime de soluționare în cadrul unui grup, dar și de probleme de morală de tip universal.

Metacogniția îi face pe copiii supradotați să-și înțeleagă limitele de gândire și să fie deschiși la integrarea de metode cognitive mai evolute. Algoritmii de evaluare a supradotării sunt dați de complexitatea abordării psihosociale. Astfel, un test IQ nu este în întregime relevant dacă rezultatele testului nu sunt cele mai bune, deoarece există în aceste teste o foarte mare influență culturală sau politică, iar aceasta nu poate fi eliminată sau normată. Testele de creativitate pot da rezultate excelente și la copiii care nu sunt supradotați. De asemenea, și testele de învățare pot fi subiective. Profilul psihologic al supradotaților, ca și trăsăturile specifice personalității lor, toate acestea au darul de a fi mai buni predictorii ai supradotării copiilor. Un ansamblu de teste și profiluri făcute cu metode de testare multiplă, interviul, precum și rezultatele obținute anterior, acestea sunt cele mai bune metode folosite curent pentru identificarea supradotaților. Copiii supradotați pot fi descoperiți în orice tip de comunitate culturală, și sunt în general expuși riscului social și respingerii. Deși ei au un uriaș potențial, acesta nu se poate dezvolta integral decât în condițiile unui sistem educativ specializat.

Asincronia lor în dezvoltare îi face sensibili atât la problemele globale sau locale, pe care le resimt puternic din punct de vedere emoțional, cât și la rezolvarea acestor probleme. Lucrul cu copiii supradotați presupune un profil intelectual special și un antrenament didactic specializat, precum și o consultanță psihologică specializată. Dacă inițierea educației supradotaților a fost făcută de provocarea economică, dezvoltarea actuală se va face din cauza provocării complexității crizelor de sistem care cer soluții înalt specializate.